

УДК 338.24:504.062

Ірина Михайлівна УШАКОВА-КИРПАЧ

кандидат економічних наук, доцент кафедри гуманітарних та економічних дисциплін,
Приватний вищий навчальний заклад «Кіровоградський інститут державного та
муниципального управління Класичного приватного університету», e-mail:
irenushakova@mail.ru

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

Ушакова-Кирпач, І. М. Сучасні аспекти реалізації економічних інструментів екологічної політики України / Ірина Михайлівна Ушакова-Кирпач // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2015. – Вип. 2. – № 57. – С. 210–217.

Анотація. У статті розглянуто окремі аспекти застосування інструментів екологічної політики. Проаналізовано нормативно-законодавчу базу з питань впровадження економіко-правових інструментів державної екологічної політики. Досліджено стан сучасного механізму екологічного регулювання природокористування та обґрунтовано перспективність діючих інструментів еколоґо-економічної діяльності суб'єктів господарювання. Запропоновано заходи щодо покращення функціонування механізму природокористування.

Ключові слова: сталий розвиток; екологічне законодавство; економіко-правовий механізм природокористування; економічні інструменти; ресурсозбереження.

Ірина Михайлівна УШАКОВА-КИРПАЧ

кандидат экономических наук, доцент кафедры гуманитарных и экономических дисциплин,
Приватное высшее учебное заведение «Кировоградский институт государственного и
муниципального управления Классического частного университета»,
e-mail: irenushakova@mail.ru

**СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ
ИНСТРУМЕНТОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ**

Ушакова-Кирпач, И. М. Современные аспекты реализации экономических инструментов экологической политики Украины / Ирина Михайлівна Ушакова-Кирпач // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов; под ред. М. И. Зверякова (глав. ред.) и др. (ISSN 2313-4569). – Одесса: Одесский национальный экономический университет. – 2015. – Вып. 2. – № 57. – С. 210–217.

Аннотація. В статье рассмотрены отдельные аспекты применения инструментов экологической политики. Проанализирована нормативно-законодательная база по вопросам внедрения экономико-правовых инструментов государственной экологической политики. Исследовано состояние современного механизма экологического регулирования природопользования и обоснована перспективность действующих инструментов эколого-экономической деятельности субъектов хозяйствования. Предложены мероприятия по улучшению функционирования механизма природопользования.

Ключевые слова: стабільне розвиток; екологічне законодавство; економіко-правовий механізм природопользования; економічні інструменти; ресурсозбереження.

IRYNA USHAKOVA-KYRPACH

PhD in Economics, Associate professor, Humanities and Economic Disciplines Department,
Private higher education institution «Kirovograd Institute of State and Municipal Government
under Classic Private University», e-mail: irenushakova@mail.ru

MODERN ASPECTS OF IMPLEMENTATION ECONOMIC INSTRUMENTS THE ENVIRONMENTAL POLICY OF UKRAINE

Ushakova-Kyrpach, I. (2015), Modern aspects of implementation economic instruments the environmental policy of Ukraine. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Suchasni aspekty realizatsii ekonomichnykh instrumentiv ekolohichnoi polityky Ukrainy; za red.: M. I. Zveriakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, Issue 2, No. 57, pp. 210–217.

Abstract. *The article considers the some aspects of environmental policy instruments. The normative-legislative framework regarding the implementation of economic and legal instruments of state environmental policy is analyzed. The state of the modern mechanisms of ecological regulation of wildlife is investigated and the prospects of existing instruments of environmental-economic activities of economic entities is substantiated. Measures to improve the functioning of the mechanism of nature management are proposed.*

Keywords: *sustainable development; environmental legislation; economic and legal mechanism of nature management; economic instruments; the efficient use of resources.*

JEL classification: *Q580*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах утвердження України як повноправного суб'єкта світового співтовариства, впровадження європейських стандартів життя, унормування відносин з сусідніми державами залишаються актуальними питання забезпечення сталого розвитку країни шляхом реалізації ефективних економіко-правових інструментів державної екологічної політики, адаптації екологічного законодавства України до європейських стандартів та зростання економіки екологічно невиснажливим способом.

Не можна не погодитись з твердженням, що національне законодавство, яке пройшло шлях становлення, досі не стало дієздатною системою забезпечення екологізації національної економіки держави. Саме тому проблема дієздатності, забезпечення її ефективними економічними механізмами для виконання вимог чинного законодавства набула надзвичайної гостроти. Насамперед, це стосується удосконалення діючого механізму природокористування в умовах фінансово-економічної кризи та спрощення умов оподаткування суб'єктів господарювання з законодавчим закріпленням загального принципу «забруднювач платить».

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. До вивчення питань за даним напрямом досліджень прикута увага багатьох науковців, зокрема, відомих вітчизняних та зарубіжних учених у галузі правового регулювання раціонального використання та охорони природних ресурсів В. Андрейцева, Г. Балюка, С. Боголюбова, Ю. Винокурова, Г. Загорського, В. Костицького, О. Красова, Б. Єрофеева, Л. Чаусової, Ю. Шемшученко та ін.

Ґрунтовний внесок у вивчення комплексу проблем екологічної безпеки та економічного забезпечення раціонального природокористування внесли такі відомі науковці, як: Б. Буркинський, В. Владіміров, Б. Данилишин, С. Дорогунцов, В. Ізмалков, М. Лукьянчиков, І. Потравний, К. Пап'янов, А. Степаненко, М. Хвесик, С. Харічков Є. Хлобистов та ін. Заслуговують на увагу результати досліджень представників наукових шкіл економіко-екологічного напрямку – Інституту економіки природокористування та сталого розвитку НАН України [1], Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ, Інституту регіональних досліджень НАНУ, Інституту аграрної економіки. При цьому вкрай обмеженою є кількість праць, присвячених дослідженням таких інструментів сталого розвитку як інноваційне підприємництво у сфері екології, розвиток екологічного аудиту та екологічного менеджменту, впровадження сучасних екотехнологій та схем утилізації відходів.

Окреслені питання перебувають у тісному взаємозв'язку, на них негативно позначаються криза неплатежів, безробіття, призупинення виробництва і висока амортизація обладнання, і, як

результат, низький рівень використання державою дієвих важелів соціально-економічного регулювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Стратегічні засади формування національної екологічної політики полягають, передусім, у визначенні цілей, завдань, шляхів розвитку суспільства і, відповідно, організації діяльності органів державного управління щодо їх виконання. Формування та реалізація національної екологічної політики потребують: розробки нормативно-правової бази та забезпечення її дотримання, тобто стандартів і законів поведінки в суспільстві; контролю за дотриманням законів, припинення дій, що порушують загальноприйняті екологічні норми; гарантування внутрішньої та зовнішньої безпеки й стабільності екополітичного ладу.

Особливої уваги потребує оцінка стану сучасного механізму екологічного регулювання природокористування та перспективності діючих інструментів еколого-економічної діяльності. Для економіки сьогодення, що має обмежені фінансово-матеріальні ресурси на використання, охорону та відтворення природно-ресурсних та соціально-екологічних потреб оптимізація цих витрат набуває суттєвого значення.

Постановка завдання. Виходячи зі стану проблем, загальною метою дослідження є проведення аналізу нормативно-законодавчої бази та наукової літератури з питань впровадження економіко-правових інструментів державної екологічної політики, а саме напрямками реалізації державних програм щодо розвитку збалансованого, екологічно невиснажливого господарювання, розроблення системи стимулів для суб'єктів господарювання, що впроваджують інноваційні проекти, енергоефективні і ресурсозберігаючі технології, маловідходні, безвідходні та екологічно безпечні технологічні процеси. Визначення чітко окреслених завдань прискореного виведення економіки на траєкторію сталого зростання через посилення дієздатності держави та подальше поглиблення ринкових реформ, утвердження соціально орієнтованої структурно-інноваційної моделі розвитку має створити реальні передумови набуття Україною спочатку асоційованого, а потім повного членства в Європейському Союзі.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 1998 року на державному рівні проголошена довгострокова стратегія розв'язання екологічних проблем України, що стала основою прийняття пакету нормативних документів, кінцевою метою яких є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід держави на провідні позиції у світі. Так, прийняті Указ Президента «Про Стратегію економічного і соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 роки» (2004 р.), Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року (2007 р.), Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» (2010 р.), Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 р.), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки» (2011 р.) та інші нормативні акти спрямовані на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку, удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, запровадження новітніх екологічно чистих технологій тощо. Але результативність їх впровадження і реалізації досі залишаються вкрай низькою у зв'язку з відсутністю обов'язкового законодавчого врахування майбутнього впливу на довкілля на етапі планування планів і програм розвитку регіонів держави, відображення механізму реалізації природоохоронних цільових заходів в галузевих економічних програмах, повільними темпами запровадження новітніх екологічно чистих технологій.

Окрім того, невирішеними залишаються питання, пов'язані з недотриманням Україною зобов'язань відповідно до ратифікованих міжнародних природоохоронних документів, таких як Оргуська конвенція, Рамкова Конвенція ООН про зміну клімату (РКООНЗК), Кіотський протокол (КП) до РКООНЗК тощо. Практичні механізми реалізації положень Оргуської конвенції в Україні не були запроваджені, на що неодноразово звертали увагу інші держави – сторони Оргуської конвенції.

Проаналізувавши стан імплементації Україною положень Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, Рада національної безпеки і оборони України у своєму рішенні відзначила, що заходи, здійснені центральними органами виконавчої влади з цією метою на національному та міжнародному рівнях, не створили належних передумов для ефективного застосування Україною положень названих міжнародних договорів. Недосконалість існуючої нормативно-правової бази у сфері застосування положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату перешкоджає активному використанню Україною механізмів, передбачених зазначеним міжнародним договором [2].

У зв'язку з цим продовжується робота органів державної влади над практичним приведенням та удосконаленням природоохоронного законодавства України до рівня ЄС, зміцненням інституціонального потенціалу природоохоронної діяльності та реалізацією ефективних інструментів екологічної політики.

Широке застосування в Україні інструментів екологічної політики відповідає прийнятій в Європі концепції упередження виникнення забруднення на початкових стадіях процесу виробництва шляхом стимулювання природокористувачів до ефективного і раціонального використання природних ресурсів. Існуюче різноманіття інструментів регулювання у сфері природокористування, яких за оцінками вчених нараховується більше двохсот, застосовують у низці країн світу. Такі інструменти сформовані в систему загальних та конкретних організаційно-управлінських, монетарних, фіскальних та інших заходів і напрямів адміністрування у сфері оцінки навколишнього природного середовища. Умовно їх можна поділити на чотири групи – адміністративні, економічні, ринкові і методи управління, засновані на активній участі громадськості. При цьому, екологічні платежі розглядаються як один із основних інструментів боротьби із забрудненням навколишнього середовища, перш за все, промисловими відходами виробничої діяльності.

Відповідно до положень Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [3] реалізація екологічної політики в Україні можлива за умови ефективного використання та впровадження таких економічних методів, інструментів, механізмів природокористування, завдяки яким можливо не лише призупинити вже традиційний екологічний регрес економічного поступу України, котрий вона демонструє, інерційно рухаючись шляхом погіршення якості довкілля та екологічних умов господарювання, але й дійсно реалізувати імплементацію екологоорієнтованих підходів у стратегії власного соціально-економічного розвитку. Тому сучасна економіка природокористування і охорони довкілля на сьогодні зводиться до: підвищення економічної результативності інструментів природокористування як регуляторів екологічної діяльності товаровиробників і споживачів; вдосконалення економічного механізму екологічного регулювання для забезпечення стимулювання виробників до запровадження застосування екологічно безпечних технологій; впровадження регуляторів стимулюючо-компенсаційного характеру та вдосконаленні нормативно-правової бази.

Сучасний економіко-правовий механізм природокористування і природоохоронної діяльності в Україні, сформований на базі діючого природоохоронного, податкового та бюджетного законодавства, містить такі основні складові: збори за використання природних ресурсів, збори за забруднення навколишнього природного середовища, пільги при оподаткуванні та систему фінансування природоохоронних заходів. Його природоохоронними економічними інструментами є: податки; збори; фінансова допомога; кредити на обмеження викидів; платні дозволи на викиди; квоти; допуски чи граничні показники рівня забруднюючого викиду; ліцензії; створення організаційно-економічних умов для інноваційного підприємництва у сфері екології, виробництва екотехніки та екотехнологій, утилізації відходів; розвиток екологічного аудиту; становлення екологічного менеджменту тощо.

Вищезазначений спектр існуючих економічних інструментів достатньо широкий, що потребує певної їх систематизації, наприклад, на три типи:

- 1) інструменти, які примушують природокористувачів дотримуватися природоохоронних вимог і прийняття природоохоронних заходів – загальнообов'язкові платежі. До них варто віднести нормативне регулювання природокористування, плату (збір, податок) за використання природних ресурсів і забруднення навколишнього природного середовища, штрафні санкції різних видів;
- 2) стимулюючі заходи, що спонукають природокористувачів до захисту навколишнього природного середовища. До них належать системи різних пільг, переваг, що надані природокористувачам при відповідних умовах як у виробничій, фінансовій та інших сферах, так і в податковій системі;
- 3) економічні дії, які підтримують природокористувачів при здійсненні ними природоохоронних заходів. До них віднесені субсидії, кредити, позики під низькі проценти, зниження або звільнення від податків, виплати із спеціально створених фондів охорони природи тощо.

Дієвість і результативність економічних інструментів можлива за умови належного функціонування таких складових:

- впровадження в практику еколого-економічної політики фінансового стимулювання;
- залучення державних і місцевих органів влади в процес здійснення еколого-економічної політики;
- надання більшої свободи дії природокористувачам;
- цілеспрямованого, прямого чи непрямого покращення екологічного обстановки;
- екологізації свідомості населення.

Аналізуючи тенденції розвитку країни протягом останніх років зазначимо, що негативні наслідки світової фінансово-економічної кризи 2008–2012 років проявилися в Україні через відсутність здійснення якісних кроків у напрямі модернізації економіки, і, як наслідок, домінування у виробництві та експорті України сировинної складової та низької доданої вартості товарів і послуг. Так, у 2013 році спад промислового виробництва в цілому по Україні становив 4,3%. Обсяги капітальних інвестицій у 2013 році зменшилися на 11,1%, а абсолютний приріст прямих іноземних інвестицій становив близько 3,1 млрд. дол. США, що на 1,9 млрд. дол. США менше показників 2012 року. У 2013 році обсяги експорту товарів зменшилися по Україні на 8%. Обсяги виробництва інноваційної продукції, освоєння нових видів техніки в промисловості у 2005–2013 роках коливалися і становили у середньому 27% [3, с.37].

Фактично, у 2014 році, нестабільна суспільно-політична ситуація та терористичні акти на сході країни призвели до значного спаду промислового виробництва, зменшення інвестиційних ресурсів, скорочення обсягу експорту товарів, значного уповільнення приросту реальної заробітної плати. Такий вплив екзогенних факторів неминуче матиме негативні наслідки – призупинення будівництва очисних споруд і впровадження маловідходних технологій, відсутність фінансування та інвестування природоохоронних заходів тощо.

Підґрунтям для стимулювання зниження рівня використання енергоресурсів на підприємствах, обов'язковою умовою держави, стало поетапне підвищення тарифів на електроенергію. Сучасний перехід на нові стандарти енергоспоживання проводиться шляхом підвищення енергоефективності; економного використання тепла, води, газу та електроенергії; підвищення вартості послуг залежно від обсягів споживання ресурсу; впровадження державних програм та проведення інформаційних кампаній, які мотивують населення до енергозбереження.

Наслідком таких дій стало більш ефективне споживання енергетичних ресурсів за рахунок використання енергії відновлюваних джерел, і, відповідно, є одним із варіантів вирішення як проблеми енергопостачання, так і екологічних, економічних та соціальних проблем. При цьому зазначимо, що енергоресурси відновлюваних джерел енергії є майже на всій території України. Загальний річний технічно досяжний енергетичний потенціал відновлюваних джерел енергії

України становить близько 98 млн. т. умовного палива, або 5 % загального енергоспоживання. У перспективі держава планує довести рівень використання енергії вітру, сонячної енергетики, малої гідроенергетики, геотермальної енергії, енергії біомаси і навколишнього природного середовища у 2020 році до 11% від загального енергоспоживання [3, с.99].

Аналіз динаміки капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища свідчить в цілому про зростання їх обсягу впродовж 2005–2013 років (табл. 1). Причому частка поточних витрат на охорону довкілля за рахунок коштів Держбюджету залишилась фактично незмінною – 2,6%, на відміну від різкого зменшення відповідної частки витрат капітальних інвестицій – 1,3% у 2013 році.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища
(складено автором за даними [4, с.496])

	2005	2010	2011	2012	2013
Капітальні інвестиції та поточні витрати, млн. грн.	7089,2	13128,0	18490,7	20514,0	20377,8
у т.ч. поточні витрати	5313,6	10366,6	12039,7	13924,7	14339,0
Індекси витрат на охорону навколишнього природного середовища, % до попереднього року	118,4	118,6	140,8	110,9	99,3
Частка витрат на охорону навколишнього природного середовища за рахунок коштів держбюджету, %					
у капітальних інвестиціях	8,5	8,7	4,4	1,4	1,3
у поточних витратах	2,1	2,7	2,6	2,5	2,6

Підґрунтям для стимулювання зниження рівня використання водо- та енергоресурсів на підприємствах, обов'язковою умовою держави, стало поетапне підвищення тарифів на електроенергію та воду. Сучасний перехід на нові стандарти енергоспоживання проводиться шляхом підвищення енергоефективності [5, с.11]; економного використання тепла, води, газу та електроенергії; підвищення вартості послуг залежно від обсягів споживання ресурсу; впровадження державних програм та проведення інформаційних кампаній, які мотивують населення до енергозбереження [3, с.99]. Так, кількість впроваджених на промислових підприємствах України маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних технологічних процесів у 2010–2013 роках в середньому зросла на 26% (табл. 2). При цьому вагома кількість впровадження таких процесів спостерігалась у 1995–2009 роках і становила 36–40%.

Таблиця 2

Впровадження нових технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції
в промисловості (складено автором за даними [4, с.286, 302])

	2005	2010	2011	2012	2013
Впроваджено нових технологічних процесів	1808	2043	2510	2188	1576
у тому числі маловідходних ресурсозберігаючих і безвідходних	690	479	517	554	502
Освоєно виробництво інноваційної продукції, найменувань	3152	2408	3238	3403	3138
з них нових видів техніки	657	663	897	942	809
Загальна кількість підприємств, од.	–	378810	375695	364935	393327
у тому числі промислових	–	47827	47479	43356	49762

Головним недоліком системи фінансування природоохоронної діяльності залишається значна розпорошеність обмежених коштів у численних фондах за багатьма видами діяльності, що істотно впливає на ефективність державного регулювання ресурсозберігаючої та екологічної політики.

Висновки і перспективи подальших розробок. Головними результатами дії чинного економіко-правового механізму природокористування вважаємо наступне:

- державне стимулювання впровадження нових ресурсозберігаючих (перш за все енергозберігаючих) технологічних процесів здійснюється сьогодні через економічну та інформаційну складові – підвищення тарифів на електроенергію з одночасним проведенням інформаційних кампаній щодо енергозбереження. Рівень їх освоєння залежить від ефективності функціонування економічних інструментів стимулювання раціонального природокористування (системи платежів і штрафів, дієвості ринкових, фінансових, фіскальних інструментів);
- рівень дієвості введених основ платного природокористування є недостатнім через низьку ефективність системи оподаткування рентного доходу від використання природних ресурсів (некоректність, негнучкість методики і порядку нарахування платежів, занижені нормативи і розміри їх нарахувань, слабка кореляція розмірів природоресурсних платежів з рівнем ринкових цін на природні ресурси [1, с.10], не виправдано велика кількість пільговиків щодо плати за спеціальне використання природних ресурсів, обмежений (звужений) перелік видів екологічно небезпечної, ресурсомісткої продукції як об'єктів оподаткування порівняно з міжнародною практикою та низький рівень їх оподаткування порівняно з європейським тощо);
- важливим аспектом, який визначає необхідність створення інтегрованих систем управління природокористуванням, є реалізація принципу узгодженого розвитку екологічних технологій, обробки та утилізації відходів [6, с.87–94]. Використання ресурсозберігаючих технологій у поєднанні з новітніми технологіями обробки промислових відходів дозволяє гармонійно поєднувати цілі розвитку виробництва і навколишнього середовища. За таких умов природоохоронна діяльність перестане бути затратною і досягнення природоохоронних цілей супроводжуватиметься істотним зниженням витрат на виробництво;
- діючий інструментарій стимулюючих заходів не спонукає природокористувачів до екологічно безпечних способів господарювання [7, с.592–601], стримує природозберігаючу діяльність, обмежує впровадження інноваційних екологоорієнтованих технологій, що призводить до закономірного погіршення стану навколишнього природного середовища;
- нерозвиненими залишаються такі економічні інструменти екологічного регулювання як: екологічний податок на продукт, надання кредиту для здійснення природоохоронних заходів з безвідсотковими, низькими або субсидійованими відсотками. Це зменшує економічний інтерес господарюючих суб'єктів до здійснення природоохоронних заходів. Не набув необхідного розвитку національний ринок екологічних послуг, зокрема, екологічний аудит і страхування, хоча в цьому напрямі здійснюються впевнені кроки з 2004 року;
- невирішеною залишається проблема ідентифікації забруднювача. Юридично відповідальним за забруднення визнається фізична чи юридична особа, яка прямо чи опосередковано наносить шкоду навколишньому середовищу чи створює умови, які призводять до виникнення такої шкоди. Однозначне визначення відповідального за забруднення може бути важким, особливо тоді, коли забруднення пов'язано одночасно з декількома джерелами (кумулятивне забруднення) або з послідовними причинами (ланцюгове забруднення). У таких випадках відповідні витрати мають бути розподілені з урахуванням оптимального, з адміністративної та економічної точок зору, рішення з досягненням максимального ефекту щодо покращення стану навколишнього середовища.

Підводячи підсумки зазначимо, що формування підсистем економічного механізму екологічного регулювання відбувається некомплексно та нерівномірно, що не відповідає еколого-економічним потребам національного господарства на шляху до сталого розвитку держави.

Література

1. Сучасні напрями економічного забезпечення раціонального природокористування в Україні / [за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвесика, д.г.-м.н., проф. С. О. Лизуна // Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.: ДУ ІЕПСП НАН України, 2013. – 64 с.
2. Іванюта С. Оцінка ступеня імплементації у національному законодавстві і використання можливостей ратифікованих Україною міжнародних природоохоронних документів. Аналітична записка [Електронний ресурс] / С. Іванюта. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/569>.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Статистичний щорічник України за 2013 рік / [за ред. О. Г. Осауленка] // Державна служба статистики України. – К.: Поліграфсервіс, 2014. – 533 с.
5. Від практики реалізації природоохоронних заходів до екологічної політики в Україні: шляхи і проблеми / [В. Г. Потапенко, А. Б. Качинський та ін.; за ред. Ю. М. Скалецького, В. Г. Потапенко]. – К.: НІСД, 2011. – 31 с.
6. Громова О. М. Пропозиції щодо стимулювання використання альтернативних екологічно чистих технологій в сучасних умовах України / О. М. Громова, О. Л. Гетьман, Т. Д. Маркова // Економічні інновації: зб. наук. праць. – Одеса: ІПРЕД НАН України, 2014. – Вип. 58. – С. 87–94.
7. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформації / [за заг. ред. чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина]. – К.: Нічлава, 2006. – С. 592–601.

References

1. Khvesyk, M. A., Lyzun S. O. (2013), «Modern directions of the economic providing of rational environmental management in Ukraine» [Suchasni napriamy ekonomichnoho zabezpechennia ratsionalnoho pryrodokorystuvannia v Ukraini], State Institution «Institute of Environmental Economics and Sustainable Development NAS of Ukraine», Kyiv, 64 p. (ukr)
2. Ivanyuta, S. «Estimation of degree of implementation in the national legislation and use of opportunities of the international nature protection documents ratified by Ukraine. Analytical message» [Otsinka stupenia implementatsii u natsionalnomu zakonodavstvi i vykorystannia mozhlyvostei ratyfikovanykh Ukrainoiu mizhnarodnykh pryrodoochoronnykh dokumentiv. Analitychna zapyska], available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/569> (ukr)
3. «State strategy of regional development until 2020: Legal Act of Ukraine, No. 385, 06.08.2014» [Derzhavna stratehiia rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy, No. 385, 06.08.2014], available at: <http://www.rada.gov.ua> (ukr)
4. Statistical Yearbook of Ukraine for 2013 (2014). Ed. by O. G. Osaulenko [Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2013 rik], State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, 533 p. (ukr)
5. Potapenko, V. G., Kachynskiy, A. B. and other (2011), «From practice of realization of nature protection measures to ecological policy in Ukraine: ways and problems» [Vid praktyky realizatsii pryrodookhoronnykh zakhodiv do ekolohichnoi polityky v Ukraini: shlyakhy i problemy], Kyiv, NISD, 31 p. (ukr)
6. Gromova, O. M. (2014), «Suggestion on stimulation of the use of alternative environmentally clean technologies in the modern conditions of Ukraine» [Propozytsii shchodo stymuliuвання vykorystannia alternatyvnykh ecolohichno chystykh tekhnolohii v syhasnykh umovakh Ukrainy], Economic innovation, IMPEER NAS of Ukraine, Odessa, Issue 58, pp. 87–94 (ukr)
7. Danilishyn, B. M. (2006), «Natural resource sector of Ukraine: problems of sustainable development and transformations» [Pryrodno-resursna sfera Ukrainy: problemy staloho rozvytku ta transformatsii], Nichlava, Kyiv, pp. 592–601 (ukr)

Стаття надійшла до редакції 12.06.2015.